

UDK 268:262.2
262.2:268

Stručni članak

BERNARDIN ŠKUNCA

**NUŽNOST ŽUPNE
KATEHEZE U NOVIM
OKOLNOSTIMA**

U ovom dinamičnom vremenu, punom nade i iznenađenja, poticaja i prijjetnji, zanosa i klonulosti, mnoge vrednote u našem društvu i crkvenom krugu iziskuju novu prosudbu i novu primjenu. Promjenom odnosa društvenoga sistema prema vjerskim vrednotama i župna kateheza se našla pred novim pitanjima. Očito je da treba premisliti njezine ciljeve, sadržaj i metodu. Nije dakako riječ o novom nauku Crkve, nego nadasve o novim suodnosima što nastaju u slobodnijem i širem krugu navještaja vjere u novim okolnostima.

Naša Crkva tek ulazi u nove suodnose, pa ova Škola ne može dati definitivne odgovore na pitanja što ih postavljaju nove okolnosti na prostoru prenošenja vjere. S druge pak strane, vremena u kojima živimo ionako su dinamična, te je premišljanje o zadacima koje trebamo izvršiti, kao svoj doprinos vjeri i narodu u ovom povijesnom času, trajan proces. Želim dakako da u tom doprinosu bude što više onoga trajnoga, što priliči župnoj katehezi kao trajnoj zadaći Crkve. Iz takvog ugla nastaje i sadržaj ovoga predavanja.

ŽUPNA CRKVA U NOVIM OKOLNOSTIMA: PITANJE SUODNOSA

“Podsjećamo da se školski vjeronauk i župna kateheza međusobno ne isključuju, nego se međusobno dopunjavaju. Riječ je zapravo o dva tipa sustavnoga vjerskog odgoja i obrazovanja, koji se u međusobnom neraskidivom i nadopunjujućem suodnosu održavaju na dva različita mjesta. U ciljevima i zadacima tih dvaju tipova (i oblika) sustavnoga vjerskog odgoja i obrazovanja postoje dodirne točke, ali i znatne razlike.”¹

Jedna od važnih zadaća što je ima ova Škola tiče se suodnosa između župne kateheze i drugih oblika prenošenja vjere, napose vjeronauka u školi.

Župna kateheza i školski vjeronauk

Na ovoj će školi biti mnogo riječi o ciljevima, sadržaju i metodi rada u školskom vjeronauku. Mi dakle u razmišljanju o župnoj katehezi uzimamo kao gotovu stvar da

vjeronauk ulazi u krug predmeta opće školske naobrazbe. Time se velik dio kateheze Crkve prenosi na osnovnoškolsko obrazovanje. Tamo će se dakle učenicima koji kao izborni predmet uzmu vjeronauk izlagati mala katolička teologija i osnovni pogled na ono što se zove kršćanski nazor na svijet i život. Škola će ići za “što cjelovitijim upoznavanjem vjere”,² ali će imati na pameti i odgojnu važnost vjere. K tome, škola ima svoje norme i metode, pa time između škole i župe nastaju značajna ograničenja u prenošenju vjere.

Školski vjeronauk dakle preuzima važnu i odgovornu zadaću unutar sveopćega evangelizacijskog poslanja Crkve. No sada nastaje pitanje suodnosa. Ova Škola pozvana je da odgovori na to pitanje i određeni će odgovor dati, ali će tek budućnost - kroz iskustvo i praksu - bolje definirati taj suodnos. Ipak, osnovne crte već su sada jasne.

Razlika između župne kateheze i školskoga vjeronauka nastaje već iz činjenice da se kateheza Crkve kroz gotovo pola stoljeća nalazila u nenormalnoj situaciji. Zato će župna kateheza morati “u novim okolnostima doživjeti temeljitije promjene. To će biti osobito zato što je taj vjeronauk u posljednjih četrdeset godina, nakon uklanjanja vjeronauka iz naših škola oko 1950, istodobno sadržavao ili je trebao sadržavati i program školske vjerske kulture (“školskog vjeronauka”) i program župne/crkvene kateheze shvaćene u njezinu specifičnom užem smislu. To je bilo prijeko potrebno jer je crkvena zajednica, uz obitelj, bila gotovo jedino mjesto vjerskog odgoja i obrazovanja.”³

Ako dakle na sažeti način želimo odrediti suodnos između vjeronauka u školi i župne kateheze, upućujemo na već citiranu

- 1 Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici, Glas koncila, br. 25/1991, str. 3-4.
- 2 ALBERICH, E., *Kateheza i crkvena praksa* (prijevod s tal.), KSC, Zagreb 1986, str. 187.
- 3 BARIČEVIĆ, J., *Vjerski odgoj i obrazovanje - angažirana suodgovornost za čovjeka*, Kateheza 13(1991)1, str. 64.

poruku naših biskupa, gdje se kaže: "Dok je glavna svrha vjeronauka u školi sustavno i što cjelovitije upoznavanje vjere u svim njezinim oblicima (u učenju, slavljenju i življenju vjere), glavna je svrha župnog vjeronauka (župne kateheze) što cjelovitije i što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici."⁴

Župna kateheza je sada rasterećena i kao da dolazi na svoje pravo mjesto. Ona doduše neće posve isključiti ništa od dosadašnjega programa, ali će mnoga pitanja, kao što su općereligiozna ili religiozno-kulturološka, staviti na rubnu mjeru. Time ih dakako neće omalovažiti, nego prepustiti školskom vjeronauku. Zato je već kod toga prvog "razdruživanja" potrebna trajna suradnja između župne kateheze i školskoga vjeronauka.

Suodnos, zatim, nastaje kod različite metodologije rada. Škola ima svoje metode u koje se, htjeli-ne htjeli, školski vjeroučitelji moraju uključiti: "Nije riječ o suprotstavljanju, nego - kako veli E. Alberich - o nadopunjavanju uz razlikovanje."⁵ Župna kateheza je sada - baš zbog suodnosa sa školskim vjeronaukom, koji poštuje zakonitosti školske metodologije - pred zadaćom stvaranja svoje specifične metode. Međusobno uvažavajući granice i razlike, moraju stvarati prostor za integralnu katehezu Crkve.

Konačno, suodnos se očituje i u ambijentu održavanja tih dvaju oblika prenošenja vjere. Prostor škole nije nužno obilježen sakralnim znakovima i simbolima, crkva najčešće neće biti u blizini školske zgrade, a ni molitve neće u školi biti u znatnoj mjeri. Sakralni ambijent doduše nije bitan u prenošenju vjere, ali je važan, pa župna kateheza ovdje mora pružiti ono što školskom vjeronauku nedostaje.

Suodnos s obiteljskim prenošenjem vjere

Suodnos između župne kateheze i školskoga vjeronauka treba dopuniti suodnosom obojega prema obiteljskom prenošenju vjere. Tu se sada, u novim okolnostima, stvara trojni prostor vjeronauka ili kateheze,

što smo u vrijeme komunističkoga društveno-političkog sistema mogli tek poželjeti. Tri važna čimbenika u sveopćem, pa time i vjerskom rastu djece i mladih sada su pozvana da u slobodi i odgovornosti uđu u trojni suodnos. Tome se suodnosu tek trebamo učiti, produbljivati ga, usavršavati i sve činiti da bude efikasan. Župna kateheza, koja je jezgra sveopćega vjeronauka, od sada će morati - baš zbog stvaranja suodnosa i suradnje - više poraditi oko trajne formacije odraslih. U župnoj će se zajednici morati uspostaviti, više nego do sada, redovita i relativno česta - barem mjesečna - kateheza za odrasle. U tom krugu bi se trebali naći i školski vjeroučitelji, čime bi se gradila spomenuta trojna podloga kateheze Crkve.

Suodnos s medijima masovnog priopćavanja

Tom bitnom trojnom "savezu" odgojitelja u vjeri veoma korisno će poslužiti mediji: TV, videokasete, radio, novine, časopisi i knjige. Suodnos s takvim medijima potreban je više što se istih medija laćaju oni kojima nisu na srcu nikakvi vjerski i moralni ciljevi. Broj takvih neće opasti s dolaskom demokracije. Prije treba očekivati obrnuto ponašanje. Zato je neophodno potrebno da svi oni koji su pozvani da prenose vjeru i vjerske vrednote na mlade naraštaje uđu u krug spomenutih medija i da s njima budu u čvrstom suodnosu.

OSNOVNE "TEZE" ŽUPNE KATEHEZE

Sudionici ove Škole s pravom očekuju da se поближе odrede sadržaji i metode župne kateheze. Već smo rekli da će se mnoga pitanja sada rješavati u procesu, u hodu, tj. fleksibilno, otvarajući se praksi i iskustvu. U takvoj ćemo namjeri sada razmotriti sadržaje župne kateheze u obliku četiriju teza: tri se tiču sadržaja u užem smislu riječi,

4 Poruka hrvatskih biskupa, br. 2.

5 ALBERICH, E., *Kateheza i crkvena praksa*, str. 188.

jedna se odnosi na ambijent župne kateheze, što u širem smislu treba ubrojiti u sadržajni okvir kateheze, kako ćemo kasnije vidjeti.

Prva teza: kristocentričnost župne kateheze (ili Kristovo otajstvo u bogoslužju Crkve)

Želimo ponajprije naglasiti da u srcu kateheze nailazimo na osobu, i to na osobu Isusa iz Nazareta, 'Očeva jedinorođenca, puna milosti i istine', koji je trpio i umro za nas i koji sada kao uskrsli zauvijek živi s nama. To je Isus, "Put, Istina i Život", a kršćanski se život sastoji u nasljedovanju Krista, "sequela Christi". Bitan je i prvotni predmet kateheze - prema izrazu koji je drag svetom Pavlu i suvremenoj teologiji - Kristova tajna. Katehizirati znači navesti na neki način čovjeka da istražuje tu tajnu u svim njezinim razmjerima."⁶

Župna će kateheza u budućnosti - predavši školi predmetnu sustavnost vjeronauka - manje biti govor o vjeri, a više govor vjere. Podsjećam usputno na riječi sv. Male Terezije: "Bolje je govoriti Bogu nego govoriti o Bogu." To je ono "osobno iskustvo vjere", koje je - kako vele naši biskupi - "glavna svrha župnoga vjeronauka".⁷

Župna kateheza treba ići prema uspostavljanju života susreta s Kristom. U takvom susretu drugačije se čitaju događaji spasenja iz Biblije i drugačije se čita život Crkve. U Kristu se drugačije doživljava smisao života. Katehizirati dakle "znači otkrivati u osobi Isusa Krista cijeli vječni Božji naum koji se u Kristu ispunjava".⁸

Kristocentrični naglasci nisu dakako neka novost u katehezi Crkve. Novost se više odnosi na uvijek nov napor da se otkriva ta povijest spasenja, što je predvodi i daje joj konačni smisao Isus Krist. Župna kateheza stoga valja ići na izvore koji otkrivaju osobu Isusa Krista.

Prvi opći izvor za upoznavanje osobe Isusa Krista jest Sveto pismo, kao što je Isus Krist osoba po kojoj se Sveto pismo upoznaje. Bez Kristove nazočnosti u sebi Biblija bi bila jednaka svetim knjigama naravnih religija i ništa više. Njezina bi poruka - premda divna - predstavljala tek

mučni napor čovjeka-tragaoca za Bogom. Stoga "uvijek ostaje temeljno ovo načelo: ključ je Biblije Isus Krist. Po Otkrivenju Krist je Jaganjac koji otvara zapečaćenu knjigu."⁹ Uloga je župne kateheze da vjeroučenike uvodi u životvorno čitanje te povijesti Božjega pohoda, opisane u Bibliji i ispunjene u osobi Isusa Krista.

Međutim, Crkva je od svojih apostolskih početaka stvarala svoju temeljnu čitanku - molitvenik za uvođenje u živi odnos s osobom Isusa Krista, a kroz taj susret u temeljno razumijevanje povijesti spasenja. Ta čitanka-molitvenik je bogoslužje Crkve, liturgija. Izišla je iz Biblije i čitava je prožeta Biblijom. Zato je liturgija - napose sakramentalna - postala temeljnom čitankom iz koje su vjernici tijekom stoljeća doživljavali povijest spasenja i u njoj osobu Isusa Krista, u kome se dogodio "savršeni otkup našega pomirenja i dana nam je punina bogoštovlja". To djelo ljudskog otkupljenja i savršene Božje proslave, kojemu su predigrom bila čudesna Božja djela u narodu Staroga zavjeta, izvršio je Krist Gospodin, osobito vazmenim otajstvom svoje blažene muke, uskrsnuća od mrtvih i slavnoga uzašašća.¹⁰

Za župnu katehezu je od temeljnog značenja da otkriva, čita i tumači tu temeljnu kršćansku čitanku-molitvenik. Tamo će naći cjelovitost nauma Božjega za ljude, raspoređenu prema mjeri čovjekova vjerničkog rasta. Odista, liturgija Crkve, promatrana u svojem godišnjem ritmu - napose u Euharistiji i Časoslovu, izražava spasenjsku cjelovitost Crkve. Nema ništa teološki važnoga što ne bi bilo utkano u liturgijska slavlja: Bog u svojoj biti, Bog u Trojstvu, poslanje Isusa Krista, poslanje Duha Svetoga, poslanje Crkve, čovjek u

6 *Catechesi tradendae*, apostolska pobudnica pape Ivana Pavla II. biskupima, svećenicima i vjernicima cijele Crkve o vjerskoj pouci u naše vrijeme od 16. listopada 1979, br. 5.

7 *Poruka hrvatskih biskupa*, br. 2.

8 *Catechesi tradendae*, br. 5.

9 DUDA, B., *Što je za me Biblija*, KS, Zagreb 1990, str. 25.

10 *Sacrosanctum Concilium*, konstitucija o liturgiji Drugoga vatikanskog sabora, br. 5.

vječnosti i njegov put prema vječnosti, grijeh i milost i mnogi drugi teološki sadržaji, uriječeni su u liturgijska slavlja, u Euharistiju, u sakramente i u časoslov. Nijedan drugi molitveni oblik - ni pučki ni duhovnjački - ne izražava takvu i toliku cjelovitost vjere.

Pučki molitveni oblici - napose kada su prepušteni vlastitu razvoju, bez suodnosa s liturgijom - često odražavaju razinu prirodne religioznosti, a manje objavljene, pa upadaju u prenaplašavanje vanjskoga na štetu nutarnjega. Nerijetko će lančić, svijeća ili škapular - dakle znakovi, simboli koji bi trebali upućivati na dublje i više stvarnosti, kao što je to u liturgiji - biti u prvom, drugom i posljednjem planu doživljavanja vjere.

Duhovna pak gibanja - stara i nova - kadikad vole odviše istaknuti pojedinosti kršćanske duhovnosti na štetu cjelovitosti: npr. križ je u određenoj duhovnosti toliko dominantan da prekriva druge važne sadržaje vjere; na isti način Srce Isusovo, Krv Kristova, u nekim duhovnostima znače više nego ono što liturgija Crkve naglašava kao središnje, a to je vazmeno otajstvo, po kojemu liturgija čita cjelovitu povijest spasenja.

Liturgijska molitva sve sadržaje povijesti spasenja izražava u cjelovitosti i ravnoteži. Ništa se u liturgijskoj molitvi ne naglašava na isključiv način, kao što je slučaj u herezama, sektama i kadikad u ishitrenom vodstvu određenih duhovnih voditelja unutar Crkve. Zato upravo liturgijska molitva postaje mjera-metar, koliko za pučke pobožnosti i duhovnosti, toliko za katehezu Crkve.¹¹ Liturgija je najpogodnije duhovno tlo za cjelovitost ljudske osobe i za odgoj u vjeri.

Važno je dakako napomenuti da će za župnu katehezu biti važno da u svoje ciljeve integrira zdrave oblike pučke pobožnosti i duhovnih gibanja.¹²

Druga teza: Sakramenti - događaji života susreta s Kristom i Crkvom

Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati Tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje; a kao znakovi oni ujedno i poučavaju. Vjeru ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane,

jačaju i izražavaju; stoga se i zovu "otajstva vjere".¹³

Kateheza je bitno povezana sa svakim liturgijskim i sakramentalnim činom, jer u sakramentima, a posebno u Euharistiji, Krist djeluje u punini za preobrazbu ljudi.¹⁴

Bez uvođenja u sakramente i življenja po sakramentima, kateheza se intelektualizira.¹⁵ Zato su sakramenti uvijek bili u središtu kateheze Crkve. Nekoć su - u sklopu liturgijske godine i u skladu s njom - sakramenti bili gotovo isključivi sadržaj kateheze. Kako je poznato, u prvoj se Crkvi katekumenat izjednačavao "s inicijacijom u sakramente krštenja i euharistije".¹⁶ Župna je kateheza u novim okolnostima opet u sretnoj okolnosti da se sakramentima dade pravo mjesto. S pravom naglašava Bono Zvonimir Šagi: "Župna kateheza morat će se oblikovati oko slavljenja sakramenata. To joj nameće zadatak da u dovoljnoj mjeri bude liturgijski obojena i da se veže na liturgijsku godinu."¹⁷ Temeljno je značenje sakramenata da vjernika ucjepljuju u život s Kristom, a preko Krista u Božji život Trojstva. Jednako tako, sakramenti vjernika ugrađuju u Crkvu. Po sakramentima se događa ono otkrivanje "Kristove tajne" i "tajne vjere Crkve", po čemu sakramenti u sebi nose bitni biljeg kristocentričnosti i eklezijalnosti.

Liturgijska je godina i ovdje ono prirodno mjesto i ono povlašteno vrijeme u kojem će župna kateheza otkrivati životvorno značenje sakramenata. Pažljivim čitanjem bogoslužja, napose euharistijskoga, otkriva se pogodno tlo za katehezu sakramenata, posebno sakramenata inicijacije. Govor o sakramentu krštenja naći će tako najdublju svetopisamsku i liturgijsku podlogu u liturgiji Korizme. To liturgijsko vrijeme je nekada bilo posve u znaku pripreve za sakra-

11 Usp. *Sacrosanctum Concilium*, br. 13.

12 Usp. *Radosno naviještanje Evandjelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb 1983, br. 41.

13 *Sacrosanctum Concilium*, br. 59.

14 *Catechesi Tradendae*, br. 23.

15 Usp. *Isto*, br. 23.

16 Usp. *Isto*, br. 23.

17 *Kana*, kršćanska obiteljska revija, br. 4/1991, str. 6.

mente inicijacije. I obnovljena liturgija nedjeljnoga lekcionara, i male misne euhologije, pružaju priliku da se priprava za sakrament krštenja liturgijski oboji. Navodimo primjere:

Kada je npr. govor o sakramentu krštenja kao o izvoru vode žive, kateheza se može obogatiti komentarom o izvoru vode koja struji u život vječni, prema Iv 4,5-15, iz treće korizmene nedjelje A:

“Tko god bude pio vode koju ću mu ja dati, neće ožednjati nikada: Voda koju ću mu ja dati postat će u njemu izvorom vode koja struji u život vječni” (Iv 4,14-15).

Ako je pak govor o sakramentu Pokore, korizmena liturgija opet pruža najpogodnije tlo. Ako taj sakrament u katehezi intoniramo tako da u pokornika dobrota Očeva probudi želju za obraćenjem, bit će veoma prikladno da se komentira prisposoba o Milosrdnom Ocu, što pada u četvrtu nedjelju Korizme (godina C):

“Ustat ću, poći ću k svome Ocu i reći mu: Oče, sagriješih protiv Neba i pred tobom!” (Lk 15,18).

U vremenu od Uskrsa do Duhova i Tijelova župna kateheza može naći podlogu za sakramente Potvrde i Pričesti.

U tom usklađivanju župne kateheze s ritmom liturgijske godine po sebi se nameće pitanje drugačijeg stila župne kateheze, o čemu ćemo više u prezentaciji modela župne kateheze, kako ga predlažemo u završetku ovoga izlaganja. Ovdje pak želimo naglasiti da govor o sakramentima treba, barem u posebnim prilikama, popratiti simboličkim molitvenim slavljinama. To se nadasve odnosi na katehezu sakramenata inicijacije.

Ako opet imamo pred očima sakrament krštenja, bit će to poticajno da se, u danom trenutku, s vjeroučenicima obavi pregled blagoslova vode. Red blagoslova vode izvan misnoga slavlja pruža izvrstan sadržaj za krsnu katehezu. Već je to istaknuto u ponuđenom tekstu uvodnih riječi:

“Ovaj blagoslov vode sjeća nas Krista, vode žive. Sjeća nas i sakramenta krsta po kojem smo se preporodili iz vode i Duha Svetoga. Kad god dakle budemo ovom vodom poškropljeni ili se njome, ulazeći u

crkvu ili boraveći kod kuće, poslužimo znakom križa, Bogu zahvaljujemo za njegov neizrecivi dar. I molimo njegov blagoslov da sakrament krsta koji smo primili s vjerom, svetim životom posvjedočimo.”¹⁸

Kada je govor o Euharistiji, župna kateheza će značajno upotpuniti razumijevanje toga sakramenta ako vjeroučitelj s vjeroučenicima obavi, barem ponekad, kratko klanjanje pred Presv. Sakramentom, ili pak upriliči malo slavlje riječi na temu kruha. Red Pričesti pruža s tim u svezi prikladan izbor osobito novozavjetnih tekstova.

U istom bi smislu valjalo obogatiti župnu katehezu o sakramentu potvrde. U godini krizme vjeroučenike bi trebalo uvesti u blagoslov ulja i pozvati ih da sudjeluju u obredu toga blagoslova.

U takvom obilježavanju kateheze ne treba pretjerati, ali je upravo župna kateheza pozvana da se uvođenje u vjeru ne svede na intelektualnu razinu.

Treća teza: Credo - Vjerovanje, sažetak kršćanskog nauka

“Povlašteni izraz (ove žive) baštine (Crkve) nalazi se u ‘Credū’, ili određenije, u ‘Simbolima’, koji su u odlučnim časovima obuhvatili u sretnim sintezama vjeru Crkve. Tijekom stoljeća bio je važan element u katehezi upravo ‘Traditio Symboli’, tj. predavanje sažetka vjere.”¹⁹

Credo - Vjerovanje što ga Crkva baštini od apostolskih vremena, a završnu definiciju od sabora u Niceji i Carigradu - pripada u bitni krug sadržaja kateheze Crkve. Stara je Crkva, uz sakramente što ih je dijelila u ritmu liturgije, vjeroučenike/katekumene uvodila u sadržaj Vjerovanja i na obredni ga način predavala pripravnicima za krštenje - potvrdu - pričest. Bio je to čin koji se nazivao Traditio Symboli.

Vjerovanje (Credo) je naime bitan teološki sažetak (formula) poglavitih istina vjere. Prihvatiti Vjerovanje značilo je u bit-

18 *Blagoslovi*, Rimski obrednik obnovljen prema odluci Petoga ekumenskog sabora Drugoga vatikanskog sabora, nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije Jugoslavije, KS, Zagreb 1987, str. 367.

19 *Catechesi Tradende*, br. 28.

nome prihvatiti nauk Crkve i po tom prihvaćanju postati članom Zajednice - Crkve. Ta dakle bitna formula kršćansko-katoličkog vjerovanja, prihvaćena vjerom, za pojedinca i zajednicu je predstavljala važan vidljivi znak ispovijedanja vjere, prepoznatljivi vjernički događaj, sadržajni znak-simbol. Za one u Crkvi koji su prihvatili i ispovijedali Credo-Vjerovanje, za one vani, za pogane, ili, još više, za heretike koji su osporavali važne istine u Vjerovanju Crkve, postalo je prepoznatljivo, vidljivo razlučivanje vjernika od nevjernika ili hereatika. Zato je ta ispovijest vjere nazvana *Symbolum fidei*, *Symbolum Ecclesiae*. Odatle i važnost što se pridavala upućivanju u Credo-Vjerovanje.

Credo je dakle istodobno predmet-sadržaj kateheze i liturgije. Zato bi ga župna kateheza trebala tako prenositi da vjeroučenici vide kako je ono u čvrstome suodnosu s bogoslužnim ispovijedanjem vjere. Crkva ga moli-ispovijeda u nedjelje i na svetkovine. Župna kateheza stoga će dobro učiniti ako i ovaj sadržaj kateheze u prikladnom trenutku predoda u obrednom simboličnom činu, možda prema sugestiji iz obreda inicijacije.²⁰

Još jednom - i ovdje, kad je riječ o Vjerovanju - podsjećamo na prikladno povezivanje župne kateheze s liturgijskom godinom.

- Početak katehetske godine - rujan, listopad, studeni - može se skladno ispuniti tumačenjem početnog stavka Vjerovanja:

Vjerujem u Boga Oca Svemogućega Stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga.

Važne katehetske jedinice iz povijesti spasenja, kao što su stvaranje svijeta, pitanje prvih ljudi, istočni grijeh, nevidljivi Božji svijet, ekološke teme i sl., naći će u jesenskom krugu župne kateheze prikladno mjesto.

- U vrijeme Došašća i Božića iz Vjerovanja se nude važne kristološke teme: Vjerujem u jednoga Gospodina Isusa Krista... Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu Svetomu od Marije Djevice i postao čovjekom.

U taj se krug prirodno uklapaju pitanja, kao što su: obećanje Spasitelja, hod Božjega naroda u nadi, predvođenog prorocima, Majka Spasiteljeva, Isusovo utjelovljenje, Božić i sl.

- Korizma i vrijeme Muke dolazi zatim kao izabrano mjesto za katehezu sljedećega stavka Vjerovanja:

Raspet također za nas pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan.

U Korizmi će se, sukladno navedenom stavku Vjerovanja i sa sadržajima toga dijela liturgijske godine - sakrament krštenja, pokora, obraćenje i sl., u župnoj katehezi moći razvijati pitanje pučkih pasionskih pobožnosti, povezanih s Isusovom mukom i Marijinom supatničkom ulogom u Isusovu djelu spasenja.

- Stavak Vjerovanja što se odnosi na Isusovo uskrsnuće i na njegov ponovni dolazak, na eshatološku uspostavu Kristova kraljevstva, u različitim će formulacijama ući u župnu katehezu od Uskrsa do Duhova.

I uskrsnuo je treći dan po Svetomu pismu. I uzašao na nebo: sjedi s desne Ocu. I opet će doći u slavi suditi žive i mrtve, i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.

- Vrijeme po Duhovima - ali možda već i završni tjedni pred Duhove - bit će prikladno za istine o Duhu Svetomu i o Crkvi:

I u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca; koji izlazi od Oca i Sina. Koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi; koji je govorio po prorocima. I u jednu svetu katoličku i apostolsku Crkvu.

Važna pitanja o Duhu Svetomu, o darovima Duha, o zrelosti vjere, o Crkvi koja se očitovala u svijetu na prve Duhove i koja živi po snazi Duha i sl. župna kateheza može razvijati prema uzrastu vjeroučenika.

Posljednja dva stavka Vjerovanja već imaju svoje mjesto:

U vrijeme Korizme: Ispovijedam jedno krštenje za oproštenje grijeha, kada bude riječi o sakramentima krštenja i pokore. U

20 *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog - proglašen vlašću pape Pavla VI, nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije Jugoslavije, KS, Zagreb 1974, br. 138-187.

prvom katehetskom krugu, oko blagdana Svih Svetih i Dušnoga dana: I iščekujem uskrsnuće mrtvih i život budućega vijeka. No ako se kateheza o tim istinama obavi i u vrijeme po Duhovima, kako ide logikom Vjerovanja, također će dobro stajati. Tako se Symbolum fidei uz druge važne sadržaje, o kojima je bilo riječi u dvije prethodne teze, nalazi ucijepljen u otajstvo spasenja što ga liturgijska godina izražava preko liturgijskih slavlja. Preostaje važan posao da se sav taj sadržaj prenese u katehetske jedinice, da se prilagodi razini vjeroučenika i prenosi kao važan oblik evangelizacije župne zajednice.

Tri izložene teze predstavljaju poglaviti sadržaj integralne kateheze Crkve, dakle i kateheze (vjeronauka) u školi. No dok se taj sadržaj u školi iznosi s naglaskom na sustavnom upoznavanju vjere, u župnoj se katehezi više teži prema uvođenju u iskustvo vjere. Zbog toga smo taj sadržaj u župnoj katehezi stalno povezivali s liturgijom Crkve, jer nas upravo liturgija uvodi u temeljno iskustvo vjere. To je nadasve djelotvorno zato što se župna kateheza odvija u župnoj zajednici, o čemu valja nešto više reći u četvrtoj tezi.

Četvrta teza: Župna zajednica - plodno tlo za župnu katehezu

"Ako je točno da se svuda može katehizirati, ipak želim naglasiti, u skladu sa željom mnogih biskupa, da župna zajednica mora ostati pokretač kateheze i njezino posebno mjesto."²¹

Živa vjernička zajednica u jednoj župi - u odnosu prema školskom vjeronauku - predstavlja veliku prednost u korist župne kateheze.

Razlika je uočljiva već u početnoj slici tih dvaju mjesta prenošenja vjere/kateheze: u školi, grupa učenika čeka profesora-vjeroučitelja; u župi naprotiv, vjeroučitelj čeka vjeroučenike i župna ih zajednica prihvaća u svoju vjerničku obitelj. Iz toga općeg dojma valja naglasiti važne pojedinosti župne zajednice kao tijela koje vjeroučenika upućuje u vjeru.

- U živi duhovni ambijent župne kateheze treba ubrojiti sve one koji aktivno tvore župnu zajednicu: župnika, vjero-

učitelje i bliže pastoralne suradnike, župna vijeća, praktične vjernike, različite grupe/zajednice u okviru župe. Taj krug dakle stvaraju angažirani vjernici. Oni tvore jezgru zajedništva, ono što se u katehezi danas naziva koinonia, pa time i duhovnu snagu župe. Takvi su, uz vjeroučitelja, suodgojitelji vjeroučenika. Njihova nazočnost u događajima župne zajednice - u liturgijskim i drugim molitvenim slavljinama, u pastoralnim i karitativnim (dijakonijskim) inicijativama - stvara nezamjenjivu duhovno-svjedočku okolinu koja predstavlja pravu podršku i vjeroučiteljima i vjeroučenicima.²²

- Sve te osobe ili skupine/zajednice valja da izražavaju eklezijalno-komunitarnu otvorenost i prijemljivost. Župna zajednica ne pozna zatvorena vrata. Ona djeluje duhovno i odgojno baš zato što nije elitistički zatvorena. To ističemo zbog činjenice što i u našim sredinama, kao i po svijetu, ima posebnih zajednica različitih duhovnih pravaca ili gibanja. Znade se da takve zajednice mogu biti od iznimnoga značenja za župnu zajednicu, dakako uz one uvjete na koje opominje papa Pavao VI u Evangelii nuntiandi: "Ukoliko ostanu čvrsto povezane s mjesnom Crkvom u koju se uklapaju i sa sveopćom Crkvom, izbjegavši tako - vrlo stvarnu! - opasnost da se osame i onda povjeruju kako su one jedina prava Kristova Crkva, bacajući prokletstvo na sve ostale crkvene zajednice; ukoliko sačuvaju iskreno zajedništvo s Pastirima koje je Gospodin dao svojoj Crkvi i s Učiteljstvom koje im je Kristov Duh podario; ukoliko za sebe ne budu smatrali da je njima jedinima upućeno Evanđelje i da su one jedine njegove navjestiteljice - čak jedine čuvarice Evanđelja! - znajući da je Crkva mnogo šira i vrlo raznolika, prihvaćajući da se ta Crkva može utjeloviti na način koji se razlikuje od njihova načina; ukoliko svakodnevno budu rasle u spoznaji, revnosti, zalaganju i misi-

21 *Catechesi Tradendae*, br. 67.

22 Usp. ALBERICH, E., *Kateheza i crkvena praksa*, str. 177-179.

onarskom radu; ukoliko uvijek budu životno univerzalne, a nikad poput sekti."²³

- Uz te navedene prednosti što ih za župnu katehezu pruža župna zajednica vjernika - koje škola nema - valja navesti još jednu: sakralni prostor. Sakralni okoliš, što ga redovito ima župna kateheza, predstavlja važan katehetski govor. Crkva - građevina sa svojim sakralnim sadržajem, dvorana sa sakralnim znakovima, eventualni pano i sl. - nenametljivo, ali trajno u vjeroučenika razvija osjećaj poštovanja prema kršćanskim znakovima i simbolima. Ta trajna, ambijentalna, vizualna kateheza blago se taloži u duh vjeroučenika i tka onaj važni odnos prema drugosti vjerske pouke. I taj dakle vizualni okoliš - uz onaj duhovno-teološki i eklezijalno-komunitarni - učvršćuje i opravdava nužnost župne kateheze. Jer u takvom se okolišu kateheza ne doživljava kao jedan od predmeta, nego predstavlja jedan jedincati predmet. Zato nije sporedno pitanje župne kateheze hoće li vjeroučitelj voditi računa o tom sakralnom okolišu, što u modelu župne kateheze - o čemu ćemo malo kasnije - smatramo važnom pojedinošću. Sakralni okoliš vidimo kao dio sadržaja, a ne tek mjesto-prostoriju u kojoj se drži sat vjeronauka. U okoliš župne kateheze valja još dodati župnu knjižnicu. Ona će - eto još jedne razlike u odnosu prema školi - biti drugačija od školske. Tu knjižnicu u novim vremenima treba, prema mogućnostima, osim knjigama i časopisima opskrbiti videotekom. Potonji oblik komuniciranja poprima sve šire značenje u formaciji (ili deformaciji) mladih.

Mjesto održavanja župne kateheze u novim okolnostima poprima specifičniju ulogu nego do sada. Taj drugačiji prostor, koji se obilježjem sakralnoga izdvaja od školskoga i svih drugih prostora okupljanja djece i mladih, zacijelo drugačije i formira.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Župna kateheza treba razvijati dijalošku i ekumensku dimenziju kateheze.²⁴

Doduše, u stanovitom će smislu školski vjeronauk biti u boljoj prilici da u svom krugu - pluralističkom po sastavu učenika i nastavnoga kadra - trajno djeluje u ekumenskom i dijaloškom duhu, ali će župna zajednica opet biti ono iznimno mjesto svjesno izabranoga ekumenskoga susreta s predstavnicima i vjernicima drugih religija. Kateheza će imati ekumensku dimenziju ako promiče poštovanje "riječima i djelima prema crkvenim zajednicama koje nisu u savršenom jedinstvu s Crkvom", "ako budi i pothranjuje istinsku želju za jedinstvom", ako se trudi da "pripravi djecu i mlade kao i odrasle katolike da žive s nekatolicima, potvrđujući svoj katolički identitet i poštujući vjeru drugih".²⁵

Bilo bi stoga prikladno da župna zajednica uspostavi - možda na razini vjeroučenika različitih vjeroispovijesti - molitvene i prijateljske susrete. Iako su teškoće ekumenizma na našim prostorima spletene i velike, ne bi valjalo posustati u takvim inicijativama. Uvjereni smo da bi takvi susreti uvelike učvrstili vjerodostojnost kateheze Crkve.

Na kraju još recimo da našoj Crkvi tek predstoji postupna izrada župnih kateheza za različite uzraste naših vjeroučenika.

Druga podloga već se može naći u dosadašnjim katehizmima, napose onima koje su preporučili hrvatski biskupi (katekizmi u izdanju KS). Ipak, ogledne katehetske jedinice treba pružati putem prijedloga koji bi se mogli donositi u nekim našim glasilima. Predlažemo da to bude u ŽIVOM VRELU i u KATEHEZI, prema dogovoru uredništava navedenih časopisa. Dobrim dogovorom, međusobnim uvažavanjem i suradnjom mogli bi se doskočiti potrebama što nam ih nameću nove okolnosti.

23 *Evangelii Nuntiandi*, apostolski nagovor pape Pavla VI. o evangelizaciji u suvremenom svijetu, br. 58.

24 *Usp. Radosno naviještanje*, br. 42.

25 *Catechesi tradendae*, br. 32; *usp. Radosno naviještanje Evandolja*, br. 42.